

CORONAKRISEN HAR CHOKERET, MEN IKKE REVOLUTIONERET SKOLEN

Corona-pandemiens nedlukning af skoler verden over kommer ikke til at ændre noget fundamentalt i skolesystemerne. Men den har stillet skarpt på vigtige problematikker. Blandt andet har selv de største tilhængere af digital undervisning svært ved at argumentere for netop det i sin reneste form. Sådan lyder det fra tre forskere, der opfordrer til at tage ved lære af corona-erfaringerne uden at forvente de store omvæltninger i skolesystemerne. For skoleudvikling tager tid.

Lukkede skoler og virtuel undervisning hjemme ved stuebordet. Før corona-pandemien i foråret 2020 gjorde sit indtog verden over, havde kun få forstillet sig, at hverdagen skulle komme til at se sådan ud for millioner af børn og unge. Corona-pandemien lukkede med ultrakort varsel skoler og uddannelsesinstitutioner og kastede skolesystemerne ud i et af de måske største pædagogiske eksperimenter nogensinde. Nu har skolerne flere steder åbnet dørene

igen, og forskerne er godt i gang med at diskutere, hvilke spor pandemien kommer til at efterlade.

Har den vendt

op og ned på vores skolesystemer, eller har pandemien blot pustet lidt til nogle af de tendenser, der allerede var under opsejling?

En af dem, der reflekterer over coronas aftryk, er den amerikanske historiker Larry Cuban. Han er professor emeritus på Stanford Universitet i USA og har forsket i undervisning og skolereformer, herunder i, hvordan voldsomme begivenheder historisk set har påvirket uddannelsessystemet. Blandt andet har han undersøgt effekterne af den spanske syge i 1918, Den Store Depression i 30'erne og orkanen Katrina, der hærgede New Orleans i 2005.

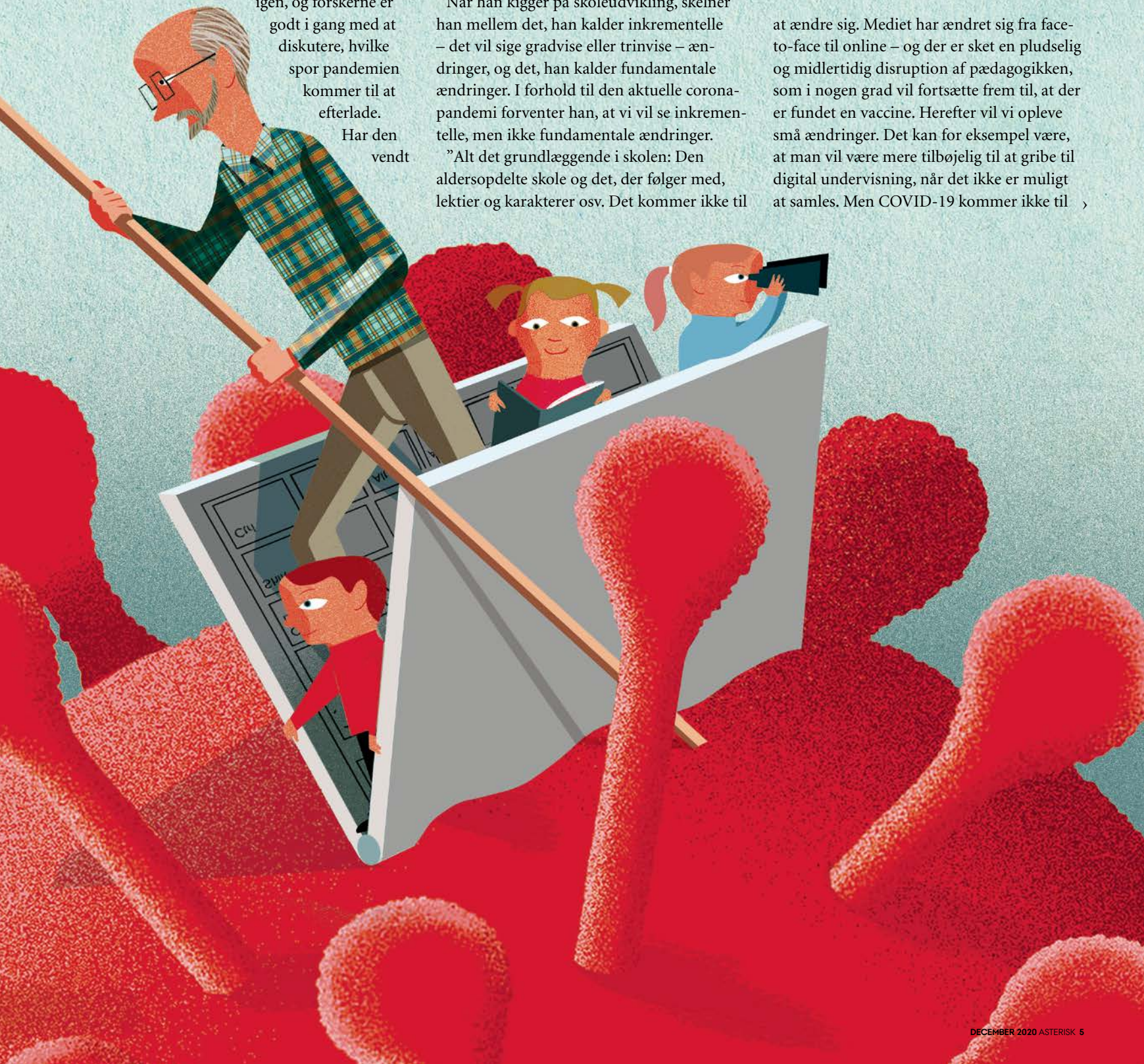
Når han kigger på skoleudvikling, skelner han mellem det, han kalder inkrementelle – det vil sige gradvise eller trinvise – ændringer, og det, han kalder fundamentale ændringer. I forhold til den aktuelle coronapandemi forventer han, at vi vil se inkrementelle, men ikke fundamentale ændringer.

”Alt det grundlæggende i skolen: Den aldersopdelte skole og det, der følger med, lektier og karakterer osv. Det kommer ikke til

»Det er rimelig tydeligt, at det er en nødløsning. Det kan godt være, at der kommer lidt mere virtuel undervisning, men det er ikke en revolution.«

Per Fibæk Laursen

at ændre sig. Mediet har ændret sig fra face-to-face til online – og der er sket en pludselig og midlertidig disruption af pædagogikken, som i nogen grad vil fortsætte frem til, at der er fundet en vaccine. Herefter vil vi opleve små ændringer. Det kan for eksempel være, at man vil være mere tilbøjelig til at gribe til digital undervisning, når det ikke er muligt at samles. Men COVID-19 kommer ikke til

at ændre skolesystemet fundamentalt,” siger Larry Cuban og uddyber:

”Som historiker har jeg studeret det amerikanske skolesystem gennem de sidste to århundreder, og det har i den tid udviklet sig gennem både inkrementelle og fundamentale ændringer. En fundamental ændring var, da man indførte den aldersopdelte skole midt i det 19. århundrede. Jeg hører ikke nogen efterlyse den slags gennemgribende ændringer nu. Jeg hører en masse retorik om mere progressiv undervisning og organisering. Men her skelner jeg meget klart mellem politisk snak, politisk handling og politisk implementering. Og jeg tvivler meget på, at der vil ske en implementering. Lige nu vil folk bare gerne tilbage til det ’normale’. Også selv om det normale ikke er uden problemer.”

Han fortæller, at man heller ikke i kølvandet på tidligere voldsomme begivenheder oplevede fundamentale ændringer. Under den spanske syge lukkede skoler også – og et stort antal amerikanere døde. Det havde umiddelbart en stor indvirkning på skolen, der i de år stod midt i en progressiv udvikling, men få år efter var man tilbage på samme spor. Det samme så man, da stormen Katrina ramte New Orleans.

”Alt ændrede sig lokalt, da stormen ramte. Skolerne lukkede ned, lærerne blev fyret – og hele finansieringen af skolerne blev ændret. Vi så umiddelbart en dramatisk ændring, men det ændrede ikke skolen grundlæggende i længden. Det havde omkostninger, men de kom igennem.”

Nødløsning - ikke revolution

Per Fibæk Laursen er professor på DPU, Aarhus Universitet, og har netop udgivet bogen *Didaktiske revolutioner*. Her betegner han de didaktiske revolutioner som noget, der finder sted, når et undervisningsmæssigt problem ikke kan løses med de traditionelle midler, og når en stærk og voksende samfundsgruppe ønsker forandringer.

I alt opstiller han seks karakteristika, der skal være til stede for, at man kan tale om revolution. Ud over de nævnte skal der være tale om noget nyt i forhold til tidligere praksis, der skal være stærke pionerer, der går i spidsen, og de samfundsmæssige forudsætninger for at realisere den skal være til stede. Og endelig skal der være potentiale for varige ændringer.

Per Fibæk Laursen skitserer på den baggrund tre revolutioner i den danske undervisningshistorie, der har resulteret i varige og gennemgribende forandringer af undervisningen. Nemlig overgangen fra praksislære til

»Det er meget svært at lave progressiv pædagogik online. Det, tror jeg, er gået op for mange under pandemien, og derfor tror jeg heller ikke, at vi vil se mere online-instruktion i fremtiden.«

Larry Cuban

DIDAKTISKE REVOLUTIONER

Disse seks karakteristika skal være til stede, før en didaktisk revolution kan indtræffe:

1. Et undervisningsmæssigt problem kan ikke løses med de traditionelle midler
2. En stærk og voksende samfundsgruppe ønsker forandringer
3. Noget nyt i forhold til tidligere praksis
4. Stærke pionerer
5. Samfundsmæssige forudsætninger for at realisere revolutionen
6. Potentiale for varige ændringer.

Kilde: Per Fibæk Laursen

mesterlære, den aldersinddelte klasseundervisning og senest i 1920 reformpædagogikkens bestræbelser på at undervise med og ikke imod elevernes natur.

Nedlukningen af skoler og den rene virtuelle undervisning, som vi så i foråret, vendte for en tid op og ned på den undervisning, vi kender, men Per Fibæk Laursen mener ikke, at der er lagt i ovnen til en fjerde didaktisk revolution.

”Det er selvfølgelig i sig selv en nydanskelse, at man har fået undervisningen – også på folkeskole- og gymnasieniveau – til at fungere virtuelt i en periode. Men der mangler først og fremmest et fremtidsaspekt

for, at man kan kalde det en revolution. Det er rimelig tydeligt, at det er en nødløsning. Det kan godt være, at der kommer lidt mere virtuel undervisning, men det er ikke en revolution.”

Øget modstand mod testkultur

I det hele taget spår Per Fibæk Laursen ikke nogen ny didaktisk revolution lige om hjørnet. Men han vurderer, at modstanden mod det, han kalder den tekniske didaktik, dvs. den øgede anvendelse af test, målinger og it, vi har set siden midt-90'erne, vil tage til. Og her kan corona-nedlukningen komme til at spille en rolle.

”Den danske skole er ved at nå en grænse for præstationspres, bedømmelse og evaluering. Hele den meritokratiske skoleform, hvor vi skal have så mange som muligt til at præstere godt i boglige og akademiske uddannelser, det skævrider vores uddannelsessystem i forhold til, hvad der er samfundets behov. Og det lægger et psykisk pres på børn og unge,” siger han og forklarer, hvordan corona-pandemien her kan få en betydning:

”Den virtuelle hjemmeundervisning har fået mange til at besinde sig på kvalitetene i den fysiske undervisning – og det dialogiske i undervisningen. Vi har ligefrem set gymnasieelever demonstrere for at komme i skole igen. På den måde har coronaen sat fornyet fokus på værdier som fællesskab, nærvær, spontanitet og improvisation. Alt det, der ikke er til stede i den virtuelle undervisning. Det kan måske bidrage til udviklingen af et alternativ til den tekniske didaktik. Det kan være svært at få øje på lige nu, men sådan har det også været ved tidligere revolutioner: Man skal blive opmærksom på et problem, før man kan se en løsning på det. Og den kan være længe undervejs.”

Skolen socialiserer børn

Også i USA peger flere, ifølge Larry Cuban, på, at corona har skabt en mulighed for at slippe af med de standardiserede test og målinger. Selv er han skeptisk.

”USA har været med i denne reformbevægelse, der handler om høje akademiske standarder, test og resultatmålinger, i 40 år. Det kommer ikke til at forsvinde i kølvandet på pandemien. Men allerede inden corona-pandemien så vi et stigende fokus på social og emotionel læring, og flere skoler har det som en del af deres curriculum. Det vil blomstre, men ikke udrydde den anden del,” siger han.

Han tror desuden, at der i kølvandet på pandemien vil opstå en større værdsættelse

af lærernes arbejde og den socialisering, der finder sted i skolen.

”Skoler samler ikke bare børn for at give dem faglig læring, men også for at socialisere dem ind i samfundsværdier. For at lære dem normer, for at lære dem at samarbejde osv. Det er funktioner, der normalt er skjult for det offentlige blik, men som jeg tror, mange fik øjnene op for, da vi pludselig havde en hel nation af hjemmeskolede børn,” siger Larry Cuban.

Corona skabte maskefald

Mens Fibæk og Cuban således ikke ser revolutioner og fundamentale ændringer i den nære fremtid, peger medieforsker på Aarhus Universitet, Jesper Tække, på, at coronaen har tilført uddannelsessystemet et chok. Ifølge ham har pandemien skabt et maskefald og afsløret, hvor ringe det står til med lærernes it-didaktiske kompetencer.

”Coronaen har vist svagheder rundt omkring i vores samfund. Og i undervisningsverdenen har den sat fingeren på et ømt punkt og afsløret, at det står endog meget dårligt til med lærernes digitale kompetencer. Det gælder hele vejen gennem skole- og uddannelsessystemet, men værst står det til i folkeskolen, hvor en stor del af eleverne bare fik lektier for under nedlukningen. Selv programmer som Zoom og Teams oversteg, hvad lærerne kunne overskue. Coronaen løftede sløret for, at det på trods af 15 års bestræbelser ikke er lykkedes at få lærerne til at tage de digitale medier til sig – eller at det i hvert fald kun er lykkedes meget få steder,” siger Jesper Tække og fremhæver, at det ikke er lærernes individuelle ansvar, men at man fra politisk hold har forsømt at investere i kompetenceudvikling af lærerne.

Reaktionerne på maskefaldet deler sig, ifølge medieforskeren, i to lejre. Der er en række skoleledere, forskere og progressive lærere, der er enige om, at nu går den ikke længere, og at man må investere i at løfte lærernes kompetencer. Men samtidig har coronaen givet modstanderne af den digitale undervisning vind i sejlene, fordi det blev tydeligt, at it-undervisning i ren form ikke virker.

”Det har vi forskere sagt i 30 år, men coronaen gjorde det tydeligt for enhver, at vejen frem ikke er at bytte menneskelig kontakt ud med digitale medier. Det er der så nogle, der griber som en undskyldning for ikke at gøre noget, men det er jo ikke et lødigt argument mod at udvikle undervisningen til *også* at inkludere digitale medier. Jeg forstår godt, at

---

»Coronaen løftede sløret for, at det på trods af 15 års bestræbelser ikke er lykkedes at få lærerne til at tage de digitale medier til sig.«

Jesper Tække

nogle lærere kan være usikre, men så må de have hjælp,” fastslår han.

Midt i en digital revolution

Modsat Larry Cuban og Per Fibæk Laursen holder Jesper Tække ikke igen med at tale om en aktuel revolution. Han ser nemlig, at vi står midt i en digital revolution, der vil ændre vores samfund grundlæggende, og at vores skole- og uddannelsessystem er nødt til at følge med. Vi ser allerede ændringerne

– politisk, økonomisk og nogle steder også didaktisk – selvom det går langsomt, pointerer han.

”Vi ved fra tidligere medierevolutioner, at der går noget tid, før vores normsystemer og didaktikker tilpasser sig den nye mediesituation. Når et nyt kommunikationssystem indføres, så kommer det gamle normsystem ud af trit med de situationer, der opstår. Det tager tid at udvikle normer, der er i overensstemmelse med de nye ting, man kan. Og et stort område inden for det er at udvikle en didaktik, der er i trit med det nye: Hvordan underviser vi i de her nye situationer – og om de her nye situationer? Hvordan kan eleverne dannes i forhold til et nyt mediemiljø? Og hvordan opfører man sig dannet i det miljø? Det ved vi slet ikke nok om endnu. Og også her har coronaen gjort det helt tydeligt, at det ikke er nok at investere i hardware. Vi er nødt til at investere i didaktisk forskning, hvis vi skal lykkes med at løfte undervisningen ind i den digitale æra,” siger Jesper Tække.

Brug for en digital danneskultur

Mens Per Fibæk Laursen peger på en voksende modstand mod den tekniske revolution, der meget sandsynligt vil skabe et alternativ

ude i fremtiden, er Jesper Tække med egne ord mere pessimistisk. Han mener, at der skal en stor indsats til for at undgå, at testkulturen glider over i en undervisning, der er drevet af big data og algoritmer. Men han håber, at pandemien har været en øjenåbner.

”Som jeg ser det, har vi lige nu god grund til at frygte, at testkulturen slår over i en undervisning, hvor man med algoritmer og big-data kan finde ud af præcist, hvad eleverne skal have af faglig viden, og hvordan de kan nudges til at have den ’rette’ indstilling. Den bevægelse ser vi både i Kina og i USA. Vi fra humaniora prøver at advare mod den udvikling – og snakke Kontinentaleuropa op som en verdensdel, der har fokus på dannelse og kritisk, selvstændig tænkning. Coronaerfaringerne har givet os nye argumenter på hånden. Men om vi kan modstå de enorme magter, det er jeg i tvivl om,” siger Jesper Tække og tilføjer:

”Man kan sige det sådan her: Jo stærkere vi bliver til at remediere vores danneskultur ind i det digitale mediemiljø, jo bedre kan vi stå imod både testkultur og big data-behaviorisme. Og netop derfor er det så vigtigt, at vi tager ved lære af coronatidens maskefald og går i gang med at udvikle didaktikker, hvor dannelse står centralt.”

Online-instruktion med begrænsninger

Larry Cuban mener, at corona i USA har fået mange stærke tilhængere af den rene digitale undervisning til at besinde sig. Faktisk foretrækker han at kalde det online-instruktion for netop at slå fast, at det har sine begrænsninger.

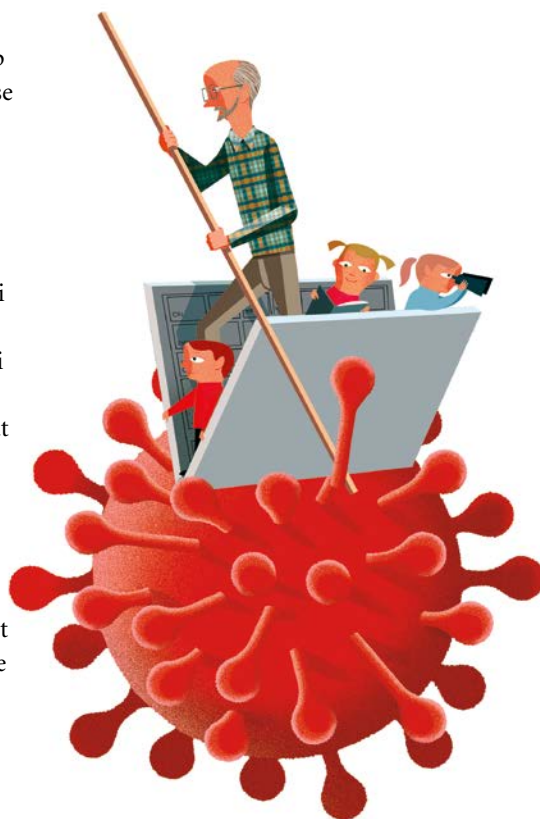
”En hel del har i årevis heppet på online-instruktion i skolerne, men nu ved de, hvad det er. Alle, der har prøvet at lave online-instruktion med små børn, ved, hvor umuligt det er. For nogle enkelte – det stille barn eller den generte teenager – kan det være en fordel. Men kigger vi på det overordnet, så er der store udfordringer. Hvis online-instruktion overhovedet gør noget, så er det at lægge op til en bestemt form for læring med fokus på lærercentrerede instruktioner. Lærerne taler til børnene, giver dem opgaver for, som de så bedømmer. Det er meget svært at lave progressiv pædagogik online. Det, tror jeg, er gået op for mange under pandemien, og derfor tror jeg heller ikke, at vi vil se mere online-instruktion i fremtiden, med mindre det er af praktiske årsager,” siger Larry Cuban.

Giv lærerne tid og frihed

Coronaen har med sin nedlukning og rene digitale undervisning stillet skarpt på en

»Skoleudvikling går langsomt – og der er ikke mange vellykkede forsøg på at speede det op.«

Per Fibæk Laursen

række allerede eksisterende problemstillinger i skolesystemet. Ud over de nævnte fremhæver Per Fibæk Laursen, at pandemien også har tydeliggjort de vanskeligheder, børn fra socialt udsatte hjem har i skolen. Det ser nemlig ud til, at særligt elever fra disse hjem havde svært ved fjernundervisningen. Og det understreger, ifølge Per Fibæk Laursen, hvor vigtigt skolens fællesskab og nærvær er – særligt for denne gruppe.

Han opfordrer til at kigge på og lære af det, coronaen har vist os, men han advarer mod at skabe krisestemning.

”Når man får øje på problematikker i skolen, er der en tendens til at piske en stemning op om, at det står virkelig skidt til i folkeskolen. Det bliver i medierne til, at ’nu må politikerne gøre noget’, hvilket politikerne ofte reagerer på ved at gennemføre reformer, der viser sig ikke at virke og måske endda gøre det værre, end det var i forvejen. Det

er farligt for skolens udvikling. Skoleudvikling går langsomt – og der er ikke mange vellykkede forsøg på at speede det op. Det er corona-pandemien et meget godt eksempel på. Den kan skubbe til eksisterende problematikker, men den vender ikke op og ned på noget. Man kan godt speede en lovgivning op, men man vil stadig se, at processen med at forandre praksis går langsomt,” siger Per Fibæk Laursen.

Han håber, at politikere og administratorer i kølvandet på pandemien vil lade lærerne få tid og frihed til selv at udvikle undervisningen.

Skal Larry Cuban pege på, hvad der er den vigtigste læring af pandemien, handler det også om at skrue ned for forventningerne til, hvad reformer kan gøre for skolesystemet.

”COVID-19 har mindet os om, at der er ting, vi ikke kan kontrollere, men bare må tilpasse os og justere ind efter. Hvis det kan føre til ydmyghed i forhold til, hvor langt man kan gå med reformer; hvis det kan gøre folk mere ydmyge over for, hvad reformer lover, så vil det være en stor gevinst for skolen.” ■

Læs mere:

Jesper Tække og Michael Paulsen: Digitalt understøttet faglighed og almindelse – bog 1: et overblik. Unge Pædagoger, 2018

Per Fibæk Laursen: Didaktiske Revolutioner. Hans Reitzels Forlag, 2020

Larry Cuban: Chasing Success and Confronting Failure in American Public Schools. Harvard Education Press, 2020

JESPER TÆKKE er lektor i medievitenskaber ved Institut for Kommunikation og Kultur ved Aarhus Universitet. Han forsker i digitale mediers betydning for samfundet generelt og undervisning specifikt, hvilket han har skrevet en række bøger om.

PER FIBÆK LAURSEN er professor ved DPU, Aarhus Universitet. Han forsker i folkeskolen, didaktik og lærerprofessionen og har skrevet en række bøger om de emner. Han underviser på Kandidatuddannelsen i generel pædagogik.

LARRY CUBAN er professor emeritus på Stanford University og forsker blandt andet i uddannelse, pædagogisk ledelse, teknologi i undervisningen og skolereformer. Har skrevet flere bøger om skolereformer og klasseledelse.